

Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти

ДОПОВНЕНЕ ВИДАННЯ

Освіта
в нових громадах

ВідадоЯ

Порадник для голів
та управлінців освітою
територіальних громад

Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти

УДК 352.07:37.014.3

Автори: Байтемірова Н., Гурак Р., Бондар А., Вергун Ю., Ємець Т.

Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Байтемірова Н., Гурак Р., Бондар А., Вергун Ю., Ємець Т. / за заг. ред. Протасової Н., Полторак В., Жабенко Л., Михайлової Т. Доповнене видання – Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», К., 2021. – 58 с.

ISBN 978-966-137-140-7

Забезпечення якості освіти на певній території є завданням органів місцевого самоврядування, яке виконується шляхом ефективного здійснення відповідних повноважень. Метою запропонованого Порадника є підтримка органів місцевого самоврядування у досягненні цієї місії.

У Пораднику розглядаються основні повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення якості освіти. Зокрема, охоплено питання забезпечення територіальної доступності, утримання та розвитку закладів освіти, створення безпечного і здорового середовища, кадрового забезпечення, прозорості та відкритості у діяльності, співпраці з громадою. Запропоновано показники для самооцінювання, орієнтовні переліки розпорядчих документів.

Порадник підготовлено спільно з представниками Державної служби якості освіти України. Він призначений для посадових осіб органів місцевого самоврядування, спеціалістів органів управління освітою, депутатів місцевих рад, керівників закладів освіти, представників громадських організацій. Матеріали Порадника спрямовані на допомогу органам місцевого самоврядування під час реалізації повноважень у сфері освіти та, зокрема, забезпечення якості освіти.

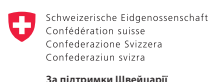
УДК 352.07:37.014.3

Відповідальні за випуск: **Протасова Н., Полторак В., Сидоренко Н.**

Видано за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги. Продаж заборонено.

Видання здійснено за підтримки Швейцарії в рамках впровадження Швейцарсько-українського проєкту DECIDE - «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (www.decide.in.ua).

Друк профінансовано Швейцарією через SDC в рамках Швейцарсько-українського проєкту DECIDE - «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (www.decide.in.ua).

УДК 352.07:37.014.3

ISBN 978-966-137-140-7

© Швейцарсько-український проєкт DECIDE - «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021

Вступне слово

Шановні партнери й однодумці!

Кожен мешканець села, міста чи селища має право на сучасну і якісну освіту. На сьогодні, під час освітньої реформи, створення Нової української школи та процесів децентралізації, питання забезпечення якості освіти - одне з нагальних. Органи місцевого самоврядування у процесі реформи децентралізації отримали широкі повноваження для вирішення усіх місцевих питань. Водночас їм потрібно вирішити складні завдання та взяти на себе відповідальність за створення освітньої системи, здатної забезпечувати якість освіти та освітньої діяльності у підпорядкованих закладах освіти.

З огляду на передбачені законодавством повноваження місцевих органів управління освітою можна визначити основні напрями їх діяльності, реалізація яких забезпечить належну якість освіти на відповідній території. А саме: органи місцевого самоврядування мають створити ефективну систему управління у сфері освіти; забезпечити доступність освіти та сформувати мережу, яка відповідає запитам і потребам громади; створити умови для професійного розвитку педагогічних працівників; створити безпечне і здорове освітнє середовище у підпорядкованих закладах та установах освіти; створити в них інклюзивне освітнє середовище універсального дизайну та розумного пристосування; дбати про належне утримання та розвиток закладів й установ системи освіти на відповідній території; бути прозорими й відкритими у діяльності та співпрацювати з громадськістю.

Водночас, реалізуючи визначені законодавством повноваження, не варто забувати про дитину, адже саме задоволення потреб і запитів дітей, надання їм якісної освіти має бути орієнтиром у діяльності та прийнятті рішень на місцях.

Які повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення якості освіти на відповідній території і які її складові? Як реалізувати визначені законодавством повноваження? Відповідь на ці та багато інших запитань можна знайти у Пораднику.

З повагою
голова Державної служби якості освіти України
Руслан Гурак

ЗМІСТ

Зміст	4
Перелік умовних позначень	5
Вступ	6
Розділ I. Ефективність системи управління у сфері освіти	7
1. Організаційно-правові засади управління освітою.....	7
2. Контроль за діяльністю закладів освіти.....	9
Розділ II. Забезпечення територіальної доступності освіти та формування мережі закладів	12
1. Формування мережі.....	15
2. Заснування, реорганізація, перепрофілювання (зміна типу), ліквідація ЗО.....	17
3. Закріплення території обслуговування та ведення обліку дітей.....	23
4. Організація підвезення учнів та вчителів.....	25
Розділ III. Утримання й розвиток закладів та установ системи освіти	28
1. Фінансування матеріально-технічного забезпечення закладів системи освіти.....	28
2. Створення нового освітнього простору.....	30
3. Створення інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування.....	31
3.1. Інклюзивні умови навчання.....	32
3.2. Архітектурна доступність закладів та установ системи освіти.....	33
3.3. Запобігання та протидія булінгу (цькуванню).....	34
Розділ IV. Створення безпечного, здорового освітнього середовища	36
1. Організація харчування дітей у закладах освіти.....	36
2. Забезпечення медичного обслуговування у закладах освіти.....	39
Розділ V. Кадрове забезпечення ЗО та професійний розвиток педагогічних працівників	41
1. Обрання (призначення) керівників закладів та установ системи освіти.....	41
2. Професійний розвиток педагогічних працівників.....	49
Розділ VI. Прозорість та відкритість у діяльності органів місцевого самоврядування, співпраця з громадськістю	51
1. Забезпечення прозорості та відкритості.....	51
2. Реалізація громадського самоврядування у сфері освіти.....	54
Розділ VII. Аналіз діяльності ОМС щодо забезпечення якості освіти	55

Перелік умовних позначень

ЗДО	заклад дошкільної освіти
ЗЗСО	заклад загальної середньої освіти
ЗО	заклад освіти
ЗПО	заклад позашкільної освіти
ЗУ	Закон України
ІРЦ	інклюзивно-ресурсний центр
КМУ	Кабінет Міністрів України
МОН	Міністерство освіти і науки України
МРЦ	міжшкільний ресурсний центр
НУШ	«Нова українська школа»
ОМС	орган місцевого самоврядування
ООП	особливі освітні потреби
ПЗСО	повна загальна середня освіта
ТГ	територіальна громада
ЦПР	центр професійного розвитку

Вступ

Питання забезпечення якості освіти дедалі гостріше стоїть перед ЗО та перед ТГ як засновниками закладів системи освіти. [ЗУ «Про освіту»](#) визначено, що завданням ОМС є забезпечення якості освіти, для цього зазначеним та іншими законами надане їм широке коло повноважень. Зміни в законодавстві, реформа децентралізації, реформування системи загальної середньої освіти НУШ, введення нової форми державного нагляду і контролю, реформа профільної середньої освіти, створення нових ТГ і ЦПР кидають виклики ОМС щодо забезпечення якості освіти.

Якість освіти на рівні ОМС забезпечується формуванням ефективної цілісної системи закладів освіти, добором професійних керівників, розвитком педагогічного потенціалу, ефективним управлінням освітою в громаді, тобто відповідальним та компетентним виконанням повноважень у сфері освіти.

Професійна побудова управлінських процесів не може бути без певних принципів прийняття управлінських рішень. Європейським досвідом доведено, що застосування [12 принципів належного врядування](#) під час здійснення повноважень веде не тільки до демократичного розвитку, але й підвищує якість управлінських рішень, працює на підвищення рівня спроможності органів управління та довіри з боку громади. Дізнатися більше можна [тут](#).

Принципи належного врядування декларують, що ОМС мають бути відкритими, діяльність їх прозорою, а рішення стабільні та передбачувані для громади. Комунікація з громадою має відбуватися постійно, оскільки зворотний зв'язок є вагомим важелем прийняття правильних рішень. Питання освіти, перепрофілювання ЗО, формування мережі є дуже чутливими для громади. Тому прийняттю рішень має обов'язково передувати обговорення, інформаційні кампанії, громадські обговорення проєктів рішень тощо. Дізнатися більше можна у [Пораднику «Зрозуміла комунікація органів управління освітою»](#).

Звичайно, що освіту безпосередньо забезпечують ЗО, але засновник приймає стратегічні рішення: призначає керівника, атестує його, забезпечує можливості підвищувати кваліфікацію керівнику та іншим педагогічним працівникам, вибудовує систему професійного розвитку педагогічних працівників, формує мережу ЗО, тому вплив засновника на якість освіти не можна переоцінити.

У цьому Пораднику ми розглянемо основні повноваження ОМС у сфері освіти, запропонуємо показники для самооцінювання та вимоги законодавства.

Розділ I. Ефективність системи управління у сфері освіти

1. Організаційно-правові засади управління освітою

ОМС для ефективного здійснення повноважень мають вибудовувати систему управління освітою на відповідній території. Для цього треба визначитись, у якій саме організаційній формі створюється та функціонує орган управління освітою:

- без створення юридичної особи;
- зі статусом юридичної особи.

Дізнайтеся більше у Пораднику [«Створюємо орган управління освітою»](#).

Органу управління освітою рішенням місцевої ради делегуються всі або окремі повноваження у сфері освіти.

Механізм реалізації органом управління освітою власних та делегованих повноважень у сфері освіти може здійснюватися через:

- затвердження положення про управління (відділ) освіти з делегованими повноваженнями;
- затвердження положення про структурні підрозділи (у разі їх створення);
- призначення працівників органу управління та визначення їх посадових обов'язків і затвердження посадових інструкцій.

У своїй роботі органи управління освітою повинні керуватися положеннями про них. На кожну посаду в органі управління освітою має бути посадова інструкція.

Під час розробки посадових інструкцій працівників органу управління освітою варто користуватися [Типовими професійно-кваліфікаційними характеристиками посадових осіб місцевого самоврядування](#).

ОМС можуть створювати органи державно-громадського управління у сфері освіти у формі робочих груп, дорадчих, громадських, експертних та інших органів. Їх повноваження, термін діяльності мають бути передбачені в актах про їх утворення.

Вводити до штатного розпису необхідно ті посади, які передбачені постановою Кабінету Міністрів України [«Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів»](#).

Крім того, має бути забезпечена організація роботи органу управління освітою, зокрема шляхом планування та документування роботи за всіма напрямками наданих йому повноважень у сфері освіти.

Єдині вимоги щодо створення управлінських документів і роботи з ними, а також порядок їх архівного зберігання визначені [Правилами організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях](#).

Показники для самооцінювання:

- установчі документи, штатний розпис, посадові інструкції відповідають вимогам законодавства;
- наявні рішення місцевих органів виконавчої влади, ОМС про делегування повноважень з питань освіти;
- врегульовано роботу органів державно-громадського управління у сфері освіти (за умови їх створення);
- забезпечено ефективне планування роботи.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про затвердження статуту ТГ.
- 2 Про управління об'єктами комунальної власності відповідної ради.
- 3 Про утворення органу управління освітою ради та затвердження положення про нього.
- 4 Про делегування повноважень у сфері освіти.
- 5 Про структуру апарату ради та її виконавчих органів, визначення чисельності її працівників.
- 6 Про затвердження посадових інструкцій.
- 7 Про призначення керівника органу управління освітою.
- 8 Про затвердження положень про структурні підрозділи органу управління освітою (у разі їх створення).

- 9 Про закріплення майна, що належить до комунальної (спільної) власності територіальної громади, за підприємствами, установами, закладами, організаціями на праві оперативного управління та затвердження типового договору на закріплення майна, що перебуває у комунальній (спільній) власності територіальної громади на праві оперативного управління.
- 10 Про затвердження мережі розпорядників коштів громади.
- 11 Про проведення конкурсу на посаду керівника органу управління освітою.
- 12 Про затвердження плану роботи органу управління освітою.

2. Контроль за діяльністю закладів освіти

Функція контролю за діяльністю ЗО є вагомим важелем впливу на процеси в цих закладах. З метою забезпечення прозорості та неупередженості дій під час виконання будь-якого контролю, доцільно заздалегідь визначити та формалізувати: процедуру, обсяг, тривалість та періодичність перевірки. Вчасно довести цю інформацію до керівників закладів системи освіти як потенційних суб'єктів контролю. Важливо складати план контролю системи закладів, які є у сфері управління засновника, у такий спосіб, щоб увага контролюючих була розподілена пропорційно між закладами.

Оскільки контроль діяльності ЗО засновником не є формою державного нагляду (контролю), ніяких наслідків для ЗО, крім врахування результатів перевірки під час формування планів розвитку освіти або обґрунтованих дисциплінарних заходів для керівника, немає. Контроль не має порушувати академічну, організаційну, кадрову та інші автономії ЗО.

Предмети контролю діяльності ЗО:

- фінансово-господарська діяльність ЗО;
- недопущення привілеїв чи обмежень (дискримінації);
- дотримання установчих документів ЗО;
- виконання плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти ([ст. 25 ЗУ «Про освіту»](#)).

Законодавчо не визначено періодичність такого контролю, його тривалість. Відповідно до принципів належного врядування, які є основою демократичного розвитку громади, процедура контролю має бути прозорою та зрозумілою для закладів системи освіти. Тому доцільно визначити причини, періодичність, тривалість контрольних заходів та обсяг визначених Законом напрямів.

Перевірка фінансово-господарської діяльності закладу здійснюється з метою дотримання закладами фінансової дисципліни. Звісно, контроль буде глибший у тому закладі, який має фінансову автономію та власну бухгалтерію. Контроль за використанням публічних коштів повинен мати на меті збільшення прозорості й підзвітності перед громадою та учасниками освітнього процесу.

Контроль за недопущенням привілеїв чи обмежень (дискримінації) має спрямовуватися на соціальну інклюзію, гендерну рівність, соціальне порозуміння. Такий вид контролю може здійснюватися на підставі скарги або звернення громадян чи за ініціативою засновника.

Контроль за дотриманням установчих документів ЗО є важливою складовою ефективності функціонування в тому напрямку, який було визначено засновником на підставі консультацій з громадськістю. Це опосередкований контроль за функціонуванням внутрішньої системи забезпечення якості та ключових аспектів, закладених засновником в установчих документах закладів системи освіти.

Контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в ЗО, може бути окремим заходом або частиною комплексного контролю. План заходів запобігання та протидії булінгу розробляється й затверджується керівником цього закладу відповідно до [ст. 26 ЗУ «Про освіту»](#) та на підставі наказу [МОН](#). Зазначений план має бути опублікований на сайті закладу засновника відповідно до [ст. 30 ЗУ «Про освіту»](#).

Результати будь-якого виду контролю мають бути публічними та доступними для широкої громадськості, що свідчатиме про демократичність та партнерство з інститутами громадянського суспільства. Перевірки можуть бути комплексними та з окремих питань. Це має зазначатися у розпорядчому документі щодо прийняття рішення про початок перевірки. Водночас необхідно затвердити персональний склад групи (комісії), що направляється на здійснення перевірки.

Структурний підрозділ, відповідальний за створення та постійне оновлення реєстру обліку дітей та учнів, **здійснює контроль за веденням обліку вихованців та учнів** ЗО відповідно до [Порядку ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів](#). Результати будь-якого виду контролю мають бути публічними та доступними, що свідчатиме про демократичність і партнерство з інститутами громадянського суспільства.

Показники для самооцінювання:

- заходи контролю здійснюються систематично;
- за результатами контролю приймаються управлінські рішення, спрямовані на покращення якості освіти та створення безпечного освітнього середовища в ЗО.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про план проведення заходів контролю за діяльністю закладів системи освіти.
- 2 Про порядок проведення контролю за діяльністю закладів системи освіти.
- 3 Про виконання плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти.
- 4 Звіт за результатами перевірки.

Розділ II. Забезпечення територіальної доступності освіти та формування мережі закладів

ОМС мають забезпечувати доступність дошкільної та загальної середньої освіти для всіх громадян, які проживають на відповідній території, та вживати заходів для забезпечення потреби у дошкільній та позашкільній освіті ([ст. 66 ЗУ «Про освіту»](#)). Територіальна доступність забезпечується шляхом:

- **формування** та утримання **мережі** ЗО, у тому числі опорних, їхніх структурних підрозділів (філій);
- функціонування **міжшкільних ресурсних центрів**;
- **закріплення території обслуговування** за комунальними закладами освіти (їхніми структурними підрозділами), що забезпечують здобуття початкової та/або базової середньої освіти;
- **підвезення** учнів та педагогічних працівників до ЗО й у зворотному напрямку;
- **створення** та утримання **пансіонів**;
- сприяння запровадженню з урахуванням вибору батьків дітей або осіб, які досягли повноліття, **різних форм здобуття повної загальної середньої освіти**, їх забезпечення та підтримка тощо ([ст. 13 ЗУ «Про освіту»](#), [ст. 8 ЗУ «Про ПЗСО»](#)).

Заклади освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти*

Тип закладу ЗСО	Рівень ЗСО	Може бути за-сновником	Нормативне регу-лювання діяльності закладу
Початкова школа	Початкова освіта (може мати дошкільний підрозділ)	Сільська, селищна, міська ради	ЗУ «Про повну загальну середню освіту»
Гімназія	Базова середня освіта (може мати початкову школу та/або дошкільний підрозділ)	Сільська, селищна, міська ради	ЗУ «Про повну загальну середню освіту»
Ліцей	Базова середня та профільна середня освіта	Сільська, селищна, міська ради, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради	ЗУ «Про повну загальну середню освіту» , Положення про ліцей (не затверджено)
Спеціальна школа	Всі рівні повної загальної середньої освіти	Обласні ради, Ки-ївська та Севас-топольська міські ради	ЗУ «Про повну загальну середню освіту» , Положення про спеціальну школу
Навчально-ре-абілітаційний центр	Початкова, базова середня освіта	Сільська, селищна, міська ради, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради	ЗУ «Про повну загальну середню освіту» , Положення про навчально-реабілітаційний центр
Науковий лі-цей	Базова середня, профільна середня освіта	Сільська, селищна, міська ради, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради	ЗУ «Про повну загальну середню освіту» , Положення про науковий ліцей та науковий ліцей-інтернат
Мистецький ліцей	Всі або окремі рівні повної загальної середньої освіти	Сільська, селищна, міська ради, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради	Положення про мистецький ліцей
Спортивний ліцей	Всі або окремі рівні повної загальної середньої освіти	Сільська, селищна, міська ради, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради	Положення про заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання

Військовий (військово-морський, військово-спортивний) ліцей, ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою	Базова середня, профільна середня освіта	Сільська, селищна, міська ради, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради	Положення про військовий (військово-морський) ліцей Положення про ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою
--	--	---	---

*Крім закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

1. Формування мережі

Формування мережі ЗЗСО є одним з основних факторів, що впливають на доступність освіти. Оптимізація ЗЗСО, пониження ступеня завжди були проблемними питаннями для громади. Тому проведення роз'яснювальних інформаційних кампаній допоможе уникнути конфліктних ситуацій або знизити рівень громадського спротиву.

Формування мережі закладів має враховувати:

- вимоги законодавства щодо створення ЗО;
- вимоги санітарного регламенту щодо підвезення;
- можливості організації підвезення;
- транспортну інфраструктуру;
- матеріально-технічну та кадрову спроможність ЗО з урахуванням прогнозу кількості дитячого населення на певній території, тенденцій розвитку громади, міграційних процесів тощо.

Відповідно до [ст. 32 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#) сільські, селищні, міські ради приймають рішення про утворення комунальних початкових шкіл, гімназій як окремих юридичних осіб, їх реорганізацію, ліквідацію чи репрофілювання (зміну типу), а також рішення про утворення комунальних ліцеїв як окремих юридичних осіб, їх реорганізацію, ліквідацію чи репрофілювання (зміну типу). Це наразі не корелюється зі [ст. 89 Бюджетного кодексу України](#), оскільки там зазначено, що фінансування здобуття загальної середньої освіти в ліцеях може здійснюватися з бюджетів міських рад з населенням понад 50 тисяч. Але питання внесення змін до Бюджетного кодексу зазвичай випадає на кінець календарного року, тому очікуємо гармонізацію законодавства.

Але якщо відповідні зміни до Бюджетного кодексу не будуть внесені, то заснування та утримання ліцеїв радами із населенням менш як 50 тисяч буде нецільовим використання бюджетних коштів.

Крім того, чекаємо затвердження Положення про ліцей, в якому будуть врегульовані питання функціонування ліцеїв як юридичних осіб. Саме в положенні має бути встановлено умови функціонування ліцею відокремлено від інших рівнів ПЗСО.

ОМС можуть заснувати науковий ліцей, до якого таких обмежень немає, але є інші вимоги, передбачені [Положенням про науковий ліцей та науковий ліцей-інтернат](#).

ОМС планують та забезпечують розвиток мережі, тому наявність документа планування та забезпечення розвитку мережі ЗО обов'язкова ([ст. 32 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#), [ст. 66 ЗУ «Про освіту»](#)). Він може бути частиною стратегії розвитку освіти в громаді, його додатком або окремим документом. При плануванні мережі необхідно передбачити інформаційні кампанії, спрямовані

на розвиток партнерства із громадою. Принципи та переваги ефективної комунікації викладені в посібнику [«Зрозуміла комунікація органів управління освітою»](#).

Початкова школа має бути максимально наближеною до місця проживання учнів ([ст. 13 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)). Крім того, початкова школа може забезпечувати здобуття початкової освіти дітьми (незалежно від їх кількості) одного або різного віку, які можуть бути об'єднані в один або в різні класи (групи).

Засновник має право присвоювати ЗЗСО статус опорного.

Опорний заклад освіти — це ЗЗСО, що має у своєму складі філії, та/або здійснює підвезення здобувачів освіти, педагогічних працівників (за потреби) до цього закладу й у зворотному напрямку, а також забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу, безпечне освітнє середовище та спроможний забезпечувати здобуття на належному рівні початкової, базової та/або профільної середньої освіти на рівні Державних стандартів.

Опорна школа не обов'язково повинна мати філії або відокремлені структурні підрозділи, ознакою опорності може бути один з критеріїв (філії або підвезення) ([ст. 13 ЗУ «Про освіту»](#)). Водночас діяльність опорної школи та процедура конкурсного відбору для надання статусу врегульовані також [Положенням про опорний заклад освіти](#).

Змінами в [ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#) опорним закладам розширено можливості надання ЗСО на всіх її рівнях. Тепер опорний заклад може забезпечувати також профільну середню освіту за умови дотримання Державних стандартів.

МОН оновило [Положення про з'єднаний клас \(клас-комплект\) початкової школи](#). Це означає, що такий клас може бути створений у будь-якій початковій школі, а не лише у філії опорного закладу.

Показники для самооцінювання:

- планування мережі здійснено на підставі аналізу інфраструктурної доступності, статистичних даних щодо дитячого населення, тенденцій розвитку територій, матеріально-технічного та кадрового забезпечення ЗО;
- проведені комплексні комунікативні кампанії із громадами в цілому, учасниками освітнього процесу закладів, які заплановано реорганізувати, тощо;
- мережа ЗО надає можливість усім дітям, як членам громади, отримати повну загальну середню освіту в межах ТГ.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про затвердження обсягів фінансування комунальних ЗПО не нижче встановлених мінімальних нормативів та забезпечення фінансування витрат на їх утримання.
- 2 Про встановлення наповнюваності груп у ЗДО (у разі встановлення меншої наповнюваності, ніж передбачено законодавством).
- 3 Про формування, утримання та розвиток мережі ЗО, у тому числі опорних, їхніх структурних підрозділів (філій) (затвердження мережі ЗО громади).

2. Заснування, реорганізація, перепрофілювання (зміна типу), ліквідація ЗО

Заснування, реорганізація, ліквідація закладів системи освіти — досить широке повноваження, яке включає також затвердження установчих документів, утворення та ліквідацію структурних підрозділів ЗО, створення ІРЦ, ЦПР та МРЦ.

Всі заклади системи освіти діють на підставі своїх установчих документів, тому важливо **ретельно формувати статuti, формулювати засади їхньої діяльності, визначати організаційну структуру** та інше. Варто враховувати, що **засновники мають повноваження контролювати заклади стосовно статутної діяльності**. Оскільки функціонування ЗО прямо впливає на життя громади, **доцільно провести послідовні комунікативні кампанії, спрямовані на учасників освітнього процесу, надати можливість громаді висловити свою думку та почути її потреби в конкретному випадку**.

Установчі документи ЗО мають бути приведені у відповідність до 28 вересня 2022 року ([ЗУ «Про освіту»](#)).

Переоформлення статутів юридичних осіб здійснюється шляхом викладення його у новій редакції ([ст. 15 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»](#)).

У статуті ЗО необхідно вказати повне та скорочене найменування, тип, завдання та повноваження закладу, повноваження керівника, колегіальних органів управління закладом, органів громадського самоврядування, права та обов'язки учасників освітнього процесу, особливості функціонування, структурні підрозділи та інше. Крім того, [ст. 24 ЗУ «Про освіту»](#) визначено, що установчі документи ЗО повинні передбачати розмежування компетенції засновника (засновників), інших органів управління ЗО та його структурних підрозділів.

Розробляючи статuti закладів системи освіти необхідно керуватися [ЗУ «Про освіту»](#) та спеціальними законами, які регулюють діяльність певних закладів, а саме: [ЗУ «Про дошкільну освіту»](#), [«Про позашкільну освіту»](#), [«Про повну загальну середню освіту»](#), а також відповідними положеннями про ці заклади та іншими актами законодавства у певній сфері.

Заклади дошкільної освіти

Установчі документи або статuti ЗДО повинні відповідати [Положенню про дошкільний навчальний заклад](#). У статуті ЗДО має бути визначено тип закладу.

[Статтею 11 ЗУ «Про дошкільну освіту»](#) визначено повноваження закладу освіти та зазначено, що установчими документами можуть бути визначені додаткові повноваження. Крім того, засновнику надано право визначати меншу наповнюваність груп у ЗДО, про що має бути також зазначено в статуті закладу.

Заклад позашкільної освіти

Статут ЗПО має відповідати [ЗУ «Про позашкільну освіту»](#). Крім того, якщо ЗПО – мистецька школа, то її статут розробляється на підставі [Положення про мистецьку школу](#). Статутом ЗПО має бути визначено тип закладу відповідно до [Переліку типів позашкільних навчальних закладів](#), напрям позашкільної освіти відповідно до [ст. 15 ЗУ «Про позашкільну освіту»](#), повноваження педагогічної ради тощо.

Статут мистецької школи також має передбачати порядок обрання (призначення) керівника мистецької школи та підстави розірвання строкового трудового договору із ним відповідно до [Положення про мистецьку школу](#).

Заклад загальної середньої освіти

Статут ЗЗСО має відповідати вимогам [ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#) та, враховуючи тип закладу або його статус, [Положення про ліцей](#) (ще не затверджено) або [Положення про опорний заклад освіти](#).

Статут ЗЗСО має містити інформацію про:

- повне та скорочене найменування;
- статус, форму власності, організаційно-правову форму та тип закладу;
- місцезнаходження;
- структурні підрозділи закладу;
- систему управління закладом, права та обов'язки органів управління, порядок прийняття ними рішень;
- мету, завдання, принципи діяльності;
- джерела надходження і порядок використання коштів і майна;
- інші положення, що визначають функції ЗЗСО відповідно до законодавства ([ст. 33 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Під час затвердження установчих документів важливо врахувати, що **функціонування ліцеїв та гімназій як окремих юридичних осіб буде діяти з 1 вересня 2024 року** ([ст. 35 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Основні типи ЗЗСО:

Початкова школа – ЗО, який забезпечує здобуття початкової освіти (тобто 1-4 класи).

Гімназія – ЗО, який забезпечує здобуття базової середньої освіти (тобто 5-9 класи).

Ліцей – це ЗО, який забезпечує здобуття профільної середньої освіти (тобто 9-11(12) класи) ([ст. 35 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Початкова школа може бути структурним підрозділом, тобто гімназія може мати структурний підрозділ – початкову школу. Ліцею надано право забезпечувати за рішенням засновника здобуття базової середньої освіти та, як виняток, здобуття початкової освіти.

Початкова школа та гімназія можуть мати дошкільний підрозділ за рішенням засновника. Але, враховуючи положення Бюджетного кодексу, оплата праці педагогічних працівників дошкільного підрозділу здійснюється, як і звичайного дитячого садочка, за рахунок місцевих бюджетів.

Щодо ліцею, для нього законом не встановлено право мати дошкільний підрозділ.

Помилково вважати, що гімназія може бути в структурі ліцею як підрозділ. У [статті 35 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#) чітко визначено, що гімназія та ліцей функціонують як окремі юридичні особи.

Умови створення, організаційну структуру ліцею, який забезпечує початкову та базову середню освіту, має бути визначено в Положенні про ліцей.

Наразі [законом](#) встановлено, що для започаткування ліцею необхідно:

- функціонування не менш як двох класів за трьома профілями на рівні профільної середньої освіти (10-12 класи);
- функціонування ліцею як окремої юридичної особи, відокремленої від початкової школи та гімназії;
- забезпечення здобуття учнями профільної середньої освіти відповідно до профілів навчання з навчальним навантаженням та з можливістю обрання учнями навчальних предметів (інтегрованих курсів, інших освітніх компонентів);
- створення безпечного, інклюзивного та цифрового освітнього середовища;
- підвезення (у разі потреби) учнів і педагогічних працівників до закладу освіти (місця навчання, роботи) та у зворотному напрямку до місця проживання (за потреби);
- забезпечення проживання учнів у пансіонах (за потреби);
- забезпечення учасникам освітнього процесу вільного і безоплатного бездротового доступу до мережі Інтернет у приміщеннях закладу освіти, у тому числі у пансіоні;
- забезпечення здобувачів освіти харчуванням.

Рівні освіти, які можуть бути забезпечені в ЗССО

		 Початкова школа	 Гімназія	 Ліцей
	дошкільна освіта	може за рішенням засновника	може за рішенням засновника	не може
	початкова освіта	обов'язково	може за рішенням засновника	як виняток
	базова середня освіта	не може	обов'язково	може за рішенням засновника
	профільна середня освіта	не може	не може	обов'язково

У разі ліквідації ЗЗСО засновник зобов'язаний:

- забезпечити учням можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти;
- провести громадське обговорення проєкту рішення про реорганізацію або ліквідацію ЗЗСО у сільській місцевості не менше як за рік до прийняття рішення.

Реорганізація або ліквідація спеціального закладу загальної середньої освіти може бути лише після погодження з МОН.

Під час утворення ЗЗСО засновник зобов'язаний враховувати вимоги ліцензійних умов провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, а ліцензування в свою чергу здійснюється за кожним рівнем повної загальної середньої освіти окремо, тобто початковою, базовою середньою та профільною середньою освітою.

Встановлено, що засновники мають привести у відповідність до [ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#) установчі документи ЗЗСО до 1 вересня 2027 року.

Ліцеї, створені як окремі юридичні особи, що забезпечують здобуття виключно профільної середньої освіти, приведення у відповідність статутних документів до змін в ЗУ «Про повну загальну середню освіту» не потребують.

Інклюзивно-ресурсний центр

Статут ІРЦ повинен відповідати [Положенню про інклюзивно-ресурсний центр](#). ІРЦ створюється в ТГ, яка має до 7 тис. дитячого населення (0-18 років) для сільської місцевості або 12 тис. дитячого населення в місті (районі в місті).

Крім того, статuti ІРЦ мають бути погоджені зі структурними підрозділами з питань діяльності ІРЦ органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій ([п. 5 Положення про ІРЦ](#)).

Центр професійного розвитку

Статут ЦПР розробляється на підставі [Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників](#). Декілька рад або засновників можуть прийняти рішення про спільне створення ЦПР. Створюючи ЦПР, потрібно визначити необхідну кількість професійного персоналу для громади, для цього доцільно виміряти потребу та закріпити територію обслуговування.

[ЗУ «Про співробітництво територіальних громад»](#) надає можливість ОМС співзаснувати заклади системи освіти для оптимізації фінансових витрат та задоволення соціальних потреб громад. Спільне заснування закладів здійснюється на підставі договору про співробітництво громад, який укладається після громадського обговорення його проєкту.

Міжшкільний ресурсний центр

Розробка статуту МРЦ здійснюється на підставі [Положення про міжшкільний ресурсний центр](#). У статуті МРЦ необхідно вказати його статус та порядок взаємодії із ЗЗСО та іншими закладами.

Показники для самооцінювання:

- установчі документи всіх закладів дошкільної, позашкільної освіти викладені у новій редакції після набуття чинності [ЗУ «Про освіту»](#);
- установчі документи всіх ЗЗСО викладені у новій редакції після набуття чинності ([ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#));
- створено ІРЦ відповідно до кількості дитячого населення;
- створено ЦПР (у тому числі шляхом спільного заснування);
- створено МРЦ (у разі потреби);
- частка учнів, які продовжують здобувати повну загальну середню освіту в межах ТГ, після ліквідації ЗЗСО;
- частка дітей старшого дошкільного віку, які здобувають дошкільну освіту в ЗО.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про утворення ЗО відповідної ради.
- 2 Про реорганізацію ЗО відповідної ради.
- 3 Про ліквідацію ЗО відповідної ради.
- 4 Про перепрофілювання (зміну типу ЗО) відповідної ради.
- 5 Про затвердження Статуту (нової редакції) ЗО та положення про філію відповідної ради.
- 6 Про утворення ІРЦ відповідної ради (та затвердження статуту).
- 7 Про утворення ЦПР ради (та затвердження статуту).
- 8 Про утворення МРЦ відповідної ради (та затвердження статуту).
- 9 Про встановлення наповнюваності груп у ЗДО (у разі встановлення меншої наповнюваності, ніж передбачено законодавством).
- 10 Про затвердження мережі ЗЗСО.
- 11 Про затвердження стратегії розвитку ЗО та фінансування її виконання.
- 12 Про утримання пансіонів.

3. Закріплення території обслуговування та ведення обліку дітей

ОМС ведуть облік дітей дошкільного та шкільного віку, враховують спроможність кожного ЗО і демографічну ситуацію на відповідній території ([ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Механізм обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів визначається [Порядком ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів](#).

Облік вихованців і учнів ведуть ЗО.

Залучення працівників ЗО до організації та ведення обліку дітей дошкільного та шкільного віку **забороняється**.

Структурний підрозділ забезпечує ведення та постійне оновлення реєстру даних про дітей, які проживають чи перебувають у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Дані реєстру дають підстави для прогнозування попередньої потреби у дошкільній та шкільній освіті на відповідній території.

ОМС як засновник приймає рішення про закріплення території обслуговування за ЗЗСО та оприлюднює його на своєму вебсайті не пізніше ніж за 6 місяців до початку приймання заяв про зарахування. Відповідно до [статті 30 ЗУ «Про освіту»](#) ЗО на своїх сайтах також оприлюднюють інформацію про закріплену територію обслуговування.

Відповідно до [ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#) територія обслуговування не закріплюється за:

- ЗЗСО, що забезпечують здобуття виключно профільної середньої освіти;
- закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, що забезпечують здобуття профільної середньої освіти;
- державними, приватними і корпоративними ЗО;
- закладами спеціалізованої освіти;
- спеціальними ЗЗСО.

Порядком зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних ЗО для здобуття повної загальної середньої освіти рекомендовано ОМС щороку аналізувати результати розподілу і закріплення території обслуговування і враховувати їх під час розподілу і закріплення за ЗО території обслуговування на наступний рік.

Можливість закріплення території обслуговування за ЗДО передбачена [п.10 Положення про заклад дошкільної освіти](#), але це не є вимогою, тому здійснюється на розсуд ОМС. Проте у разі закріплення діти, які проживають на території обслуговування ЗДО, зараховуються до нього першочергово.

Показники для самооцінювання:

- закріплено територію обслуговування за закладами, що забезпечують здобуття початкової та базової середньої освіти;
- здійснюється щорічний аналіз результатів цього розподілу і закріплення, який враховується під час розподілу і закріплення за ЗО території обслуговування на наступний рік;
- вся населена територія закріплена за закладами, які забезпечують здобуття початкової та базової середньої освіти;
- ведеться та постійно оновлюється реєстр дітей, які проживають чи перебувають у межах адміністративно-територіальної одиниці;
- рішення про закріплення території обслуговування за закладами освіти оприлюднено на офіційних вебсайтах ЗО та/або засновника.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про ведення реєстру дітей дошкільного, шкільного віку та учнів.
- 2 Про організацію ведення обліку дітей дошкільного та шкільного віку.
- 3 Про закріплення території обслуговування за комунальними ЗО (їхніми структурними підрозділами), що забезпечують здобуття дошкільної, початкової та/або базової середньої освіти.

4. Організація підвезення учнів та вчителів

ОМС забезпечують та фінансують підвезення учнів і педагогічних працівників до ЗО й у зворотному напрямку. Водночас ОМС забезпечують доступність відповідного транспорту для осіб з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення ([ст. 66 ЗУ «Про освіту»](#)).

ОМС різних адміністративно-територіальних одиниць можуть прийняти спільне рішення про організацію підвезення здобувачів освіти до ЗО та у зворотному напрямку.

Встановлено, що учні, які проживають на відстані від ЗО понад 2 км, забезпечуються підвезенням у порядку, визначеному засновником (засновниками) закладу освіти відповідно до законодавства ([п. 3 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти](#)).

Розробка порядку підвезення учнів та педагогічних працівників має ґрунтуватися на основі вимог санітарного законодавства, законодавства у сфері освіти, ЗУ [«Про дорожній рух»](#), ЗУ [«Про автомобільний транспорт»](#) та [Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту](#).

Для організації безпечного підвезення учнів та педагогічних працівників відповідний ОМС визначає спосіб, у який здійснюється підвезення.

Залежно від наявних інфраструктурних умов, матеріально-технічного забезпечення та фінансової спроможності для забезпечення підвезення учнів та педагогічних працівників можуть використовуватися:

- шкільні автобуси;
- орендовані транспортні засоби (закупівля послуг підвезення);
- інший транспорт (у тому числі з попередньо визначеними зупинками).

Підвезення дітей іншим транспортом може здійснюватися за умови, що кількість учнів і педагогічних працівників, які потребують такого перевезення, не перевищує 8 осіб (ЗУ [«Про повну загальну середню освіту»](#)).

Ознайомтеся детальніше з технічними вимогами до [автобусів спеціалізованих для перевезення школярів](#), до [спеціальних шкільних автобусів, у яких обладнано місце для дітей з обмеженими фізичними можливостями на інвалідних візках](#).

Порядком підвезення учнів та педагогічних працівників може бути врегульовано використання як шкільних автобусів (у тому числі орендованих транспортних засобів), так і іншого транспорту (у тому числі з попередньо визначеними зупинками), а також можуть бути передбачені умови підвезення дітей на заходи, олімпіади, спортивні змагання, ЗНО, до МРЦ, ІРЦ, для потреб позашкільної освіти тощо.

Статтю 38 Закону України [«Про автомобільний транспорт»](#) врегульовано вимоги до перевезення організованих груп дітей автобусами.

Вимоги до паспортів автобусних маршрутів, процедуру розроблення, погодження та затвердження визначено [Порядком розроблення та затвердження паспорта автобусного маршруту](#).

Регулярні та нерегулярні перевезення груп дітей здійснюють за умов:

- узгодження маршруту та розкладу руху із відповідними підрозділами Національної поліції та замовником;
- призначення відповідального за супроводження дітей під час поїздки;
- відповідності кількості місць у транспорті кількості осіб, які підвозяться;
- водій транспортного засобу повинен мати водійський стаж від 5 років.

Транспортна інфраструктура, покриття доріг, наявність облаштованих освітлених автобусних зупинок та інші фактори впливають на безпечність та зручність отримання дітьми послуг підвезення.

У темну пору доби забороняється перевозити організовані групи дітей будь-якими видами автомобільного транспорту ([Правила дорожнього руху](#))

Плануючи мережу ЗО, зокрема [опорних](#), доцільно звернути увагу на ці фактори та подбати про них, запланувати кошти на підготовку забезпечення якісного та безпечного підвезення. Обов'язковим критерієм для визначення опорного закладу є наявність і зручність автомобільних доріг із твердим покриттям для забезпечення безпечного підвезення здобувачів освіти та педагогічних працівників до місця навчання, роботи та місця проживання.

Показники для самооцінювання:

- забезпечено належне та безпечне підвезення всіх учнів і вчителів до ЗО та додому, згідно з потребами;
- 100% автомобільних доріг для підвезення учнів і вчителів мають тверде покриття та належний транспортно-експлуатаційний стан;
- забезпечено пільгове підвезення учнів та педагогічних працівників до ЗО та у зворотному напрямку.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

1

Про затвердження порядку пільгового проїзду учнів та педагогічних працівників.

2

Про затвердження порядку підвезення учнів та педагогічних працівників до ЗО й у зворотному напрямку (до місця проживання) та забезпечення його за кошти місцевого бюджету відповідної ради.

Розділ III. Утримання й розвиток закладів та установ системи освіти

1. Фінансування матеріально-технічного забезпечення закладів системи освіти

Одним із важливих і складних завдань для ОМС є утримання та розвиток заснованих закладів. За рахунок Державного бюджету здійснюється:

- оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників закладів, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти (освітня субвенція);
- оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів (освітня субвенція);
- закупівля підручників;
- підтримка осіб з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти;
- забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти НУШ;
- інші видатки (бюджетні програми).

За рахунок місцевого бюджету здійснюється:

- утримання закладів та оплата праці педагогічних працівників закладів позашкільної, дошкільної освіти, ЦПР та МРЦ;
- оплата праці непедагогічних працівників усіх заснованих закладів;
- виконання стратегії розвитку ЗЗСО, у тому числі здійснення інноваційної діяльності ЗО. Стратегія розвитку ЗО має передбачати різні напрями, зокрема розвиток матеріально-технічної бази ЗО, в тому числі капітальні видатки на реконструкцію та ремонт, створення інклюзивного, комфортного, безпечного освітнього середовища.

Важливо у стратегіях розвитку ЗО враховувати всі напрями та визначати обсяги і джерела фінансування. Доцільно розробляти стратегію розвитку освіти в громаді, щоб відповідно збалансовувати стратегії розвитку закладів системи освіти.

У будь-якому разі утримання та розвиток закладів системи освіти, в тому числі рівень забезпечення якості освітніх послуг, прямо пропорційно залежить від оптимальності мережі таких закладів та від ефективності процесів управління, координації та взаємодії елементів системи.

Показники для самооцінювання:

- частка ЗЗСО, яким виділяються із місцевого бюджету видатки розвитку;
- частка ЗДО, яким виділяються із місцевого бюджету видатки розвитку;
- частка ЗПО, яким виділяються із місцевого бюджету видатки розвитку;
- матеріальна база ІРЦ відповідає вимогам;
- частка ЗО, в яких останні 5 років проводився капітальний ремонт або реконструкція;
- частка ЗО, в яких організовано освітній простір Нової української школи;
- частка ЗО, в яких облаштовано навчальні кабінети відповідно до законодавства;
- забезпечено фінансування заходів щодо комп'ютеризації та цифровізації освітніх та управлінських процесів ЗО;
- частка ЗО, які під час карантинних обмежень забезпечували здобуття освіти дистанційно;
- частка ЗО, в яких забезпечено підключення до мережі Інтернет.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про затвердження кошторису ЗО.
- 2 Про затвердження кошторису установ системи освіти.

2. Створення нового освітнього простору

Окрім виділення коштів з Державного бюджету за окремими субвенціями або бюджетними програмами, досить часто засновник виділяє кошти із власного бюджету на оновлення та створення сучасного освітнього простору.

Нормативними актами, якими врегульовано створення освітнього простору, зокрема, є:

- [Типовий перелік комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, загальної середньої та професійної \(професійно-технічної\) освіти.](#)
- [Положення про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів.](#)
- [Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій.](#)
- [Методичні рекомендації щодо організації нового освітнього простору Нової української школи.](#)
- [Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи.](#)
- [Типовий перелік допоміжних засобів для навчання \(спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку\) осіб з особливими освітніми потребами.](#)
- [Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.](#)

На сучасному етапі суспільного розвитку важливим є підключення закладів та установ системи освіти до швидкісного Інтернету.

Показники для самооцінювання:

- частка ЗО, які забезпечено сучасними засобами навчання та обладнанням;
- частка ЗО, які забезпечено комп'ютерним та мультимедійним обладнанням.

3. Створення інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування

Створення засновником у ЗО інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування – одне із повноважень засновника, визначене у чинному законодавстві (ЗУ [«Про освіту»](#), ЗУ [«Про позашкільну освіту»](#)).

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Розумне пристосування – запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами.

Універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну.

Інклюзивне освітнє середовище створюється шляхом забезпечення:

- доступності особам з особливими потребами будівель та приміщень ЗО;
- спеціальними засобами реабілітації закладів освіти;
- надання системних корекційно-розвиткових послуг;
- запобігання булінгу (цькуванню).

3.1. Інклюзивні умови навчання

Інклюзивні умови навчання створюються у разі наявності дітей з особливими освітніми потребами.

Для організації інклюзивного навчання в ЗЗСО створюються інклюзивні класи, а також інклюзивні групи подовженого дня відповідно до законодавства (ЗУ [«Про повну загальну середню освіту»](#), [Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах](#)).

Для підтримки дитини з ООП в ЗО можуть бути асистент учителя та/або асистент дитини.

Асистент учителя – це педагогічний працівник ЗО, який є штатною одиницею та його заробітна плата здійснюється за кошти освітньої субвенції.

Асистент учителя вводиться у розрахунок одна штатна одиниця на один інклюзивний клас. Такий педагогічний працівник займається адаптацією освітнього процесу до потреб дитини або дітей з ООП, яких може бути до 3 учнів в одному інклюзивному класі.

Асистент дитини – це соціальний працівник, один з батьків або уповноважена ними особа, які не є штатними працівниками ЗО та їхня заробітна плата не здійснюється ЗО.

У разі наявності певної кількості дітей з ООП одного віку та типу порушення розвитку, керівник ЗО за погодженням із засновником може прийняти рішення про створення спеціального класу ([Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах](#)).

Інклюзивні групи подовженого дня створюються та функціонують за кошти засновника ([Порядок створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти](#)).

Для підтримки дітей з ООП, які здобувають освіту в закладах дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти (крім спеціальних), з Державного бюджету виділяється відповідна субвенція, розподіл якої врегульовано [Порядком та умовами надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами](#). Не більше 35% коштів субвенції на підтримку осіб з ООП має спрямовуватися на закупівлю спеціальних засобів корекції розвитку, типовий перелік яких затверджено [наказом МОН від 23.04.2018 № 414](#). Основна частина коштів цієї субвенції має бути спрямована на забезпечення надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг особам з ООП.

У ЗДО інклюзивні групи створюються за рішенням засновника відповідно до [Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти](#).

Показники для самооцінювання:

- частка ЗО, в яких забезпечено здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти в інклюзивних та/або спеціальних класах;
- частка інклюзивних класів, де працюють асистенти вчителів (від потреби);
- частка дітей з ООП, які отримують корекційно-розвиткові послуги (від потреби);
- частка дітей з ООП дошкільного віку, які отримують освіту в закладах дошкільної освіти;
- частка дітей з ООП шкільного віку, які здобувають ЗСО за інституційною формою;
- частка ЗО, які забезпечені необхідними спеціальними засобами корекції розвитку (від потреби).

3.2. Архітектурна доступність закладів та установ системи освіти

Засновник зобов'язаний забезпечити в ЗО доступність будівель, адаптацію вбиралень до потреб маломобільних груп населення незалежно від наявності дітей, зарахованих до закладу освіти, або їх батьків з числа цих груп.

Статистичні дані реєстру обліку дітей та дані реєстру дітей з ООП, який веде ІРЦ, допоможуть спрогнозувати, в якому ЗО така доступність має бути забезпечена в першу чергу. Нормативи доступності будівель ЗО врегульовані Державними будівельними нормами [ДБН В.2.2-3:2018](#).

Показники для самооцінювання:

- частка закладів та установ системи освіти, в яких забезпечено доступ для маломобільних груп населення;
- частка ЗО, в яких забезпечено доступ для маломобільних груп населення до необхідних приміщень закладів та установ системи освіти.

3.3. Запобігання та протидія булінгу (цькуванню)

З метою запобігання булінгу засновники:

- сприяють розробленню плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у ЗО;
- здійснюють контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в ЗО;
- розглядають скарги про відмову в реагуванні на випадки булінгу (цькування) за заявами здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та приймають рішення за результатами розгляду таких скарг;
- сприяють створенню безпечного освітнього середовища в ЗО та вживають заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу ([ст. 25](#), [ст. 66 ЗУ «Про освіту»](#)).

Для забезпечення своїх повноважень засновнику рекомендується призначити відповідальну особу, яка буде здійснювати контроль за виконанням розміщеного на відповідній території ЗО плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню), розглядати скарги щодо випадків булінгу (цькування) у ЗО та відмови у реагуванні на повідомлення про випадки булінгу ([ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькуванню\)»](#), [лист Міністерства освіти і науки України від 29.01.2019 № 1/11-881](#)).

Показники для самооцінювання:

- в органі управління освітою наявний та оприлюднений план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню);
- в органі управління освітою ведеться журнал реєстрації заяв та скарг здобувачів освіти (їх законних представників) щодо вчинення у ЗО булінгу (цькування) та відмови керівників ЗО у реагуванні на повідомлення про булінг (цькування);
- у ЗО та органі управління освітою здійснено заходи щодо надання психологічної допомоги та психологічного супроводу здобувачів освіти, які вчинили, стали свідками або жертвами булінгу (цькування) (за наявності випадків булінгу);
- органом управління освітою та ЗО, розміщеними на відповідній території, вжито заходів щодо інформування жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці, учасників освітнього процесу про алгоритм дій у випадку, коли особа стала свідком або жертвою булінгу (цькування);
- у ЗО, на офіційних сайтах органу управління освітою, органу місцевого самоврядування наявна інформація про органи, до яких можна звернутися у разі, коли особа (учасник освітнього процесу, здобувач освіти) стали свідком або жертвою булінгу (цькування), номери телефонів довіри тощо.

Орієнтовний розпорядчий документ:

Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню).

Розділ IV. Створення безпечного, здорового освітнього середовища

1. Організація харчування дітей у закладах освіти

Організація харчування в ЗО - одна з умов комфортного та здорового перебування учнів у ЗО.

Харчування здобувачів освіти у ЗО організовується з дотриманням вимог Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти та згідно з [Порядком організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку](#).

Засновник несе відповідальність за:

- планування та організацію харчування в ЗО;
- матеріально-технічне забезпечення їдальні (харчоблоку), буфету;
- безпечність та якість сировини, харчових продуктів та готових страв;
- дотримання вимог санітарного законодавства та законодавства з питань безпечності та якості харчових продуктів;
- виконання норм харчування;
- відповідність меню та асортименту буфету;
- закупівлю продуктів харчування/кейтерингових послуг тощо.

Дізнайтеся більше про забезпечення безпечного харчування дітей у ЗДО та ЗЗСО у Пораднику [«Основні кроки запровадження системи управління харчовими продуктами у закладах освіти НАССР \(ХАССП\)»](#) та про закупівлі харчування у Пораднику [«Здійснюємо якісні закупівлі харчування для закладів освіти»](#).

Засновники зобов'язані забезпечити безкоштовне гаряче харчування у комунальних закладах освіти за рахунок коштів відповідних бюджетів для дітей соціально незахищених категорій ([ст. 56 ЗУ «Про освіту», п. 4 Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку](#)).

**категорії
здобувачів
освіти, для яких
організовується
безкоштовне
гаряче
харчування**

діти-сироти;

діти, позбавлені батьківського піклування;

діти з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах (групах);

діти із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»;

учні закладів освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення, а також діти, евакуйовані із зони відчуження, діти, які є особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи і ті, що проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття постанови про відселення, відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»;

діти з числа внутрішньо переміщених осіб, діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів;

діти з числа осіб, визначених у статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

особи інших категорій, визначених законодавством та/або рішенням органу місцевого самоврядування

Засновник (засновники), керівники ЗО вживають заходів щодо комплектування ЗО професійними медичними працівниками, працівниками їдалень (харчоблоків) у межах штатного розпису, а також організації підвищення рівня їх професійної підготовки.

Тобто наявність медичного працівника у ЗО — одна з умов забезпечення якісного харчування здобувачів освіти.

Показники для самооцінювання:

- частка ЗО, у яких організовано гаряче харчування здобувачів, відповідно до вимог чинного законодавства;
- частка ЗО, у яких забезпечено медичний супровід організації харчування;
- частка здобувачів освіти, які охоплені гарячим харчуванням;
- частка здобувачів, які охоплені харчуванням шляхом купівлі буфетної продукції;
- частка здобувачів освіти соціально незахищених категорій, які охоплені безкоштовним гарячим харчуванням у комунальних ЗО.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про організацію харчування вихованців, учнів у ЗО, дотримання вимог санітарного законодавства, законодавства про безпечність та якість харчових продуктів.
- 2 Про організацію оздоровлення дітей дошкільного віку.
- 3 Про затвердження вартості харчування в ЗДО.
- 4 Рішення засновника про встановлення відсотка батьківської доплати для забезпечення повноцінного раціону здобувачів освіти ЗДО.

- 5 Про затвердження вартості безоплатного гарячого харчування в ЗЗСО та інших закладах освіти, що провадять освітню діяльність на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти.
- 6 Про затвердження вартості харчування учнів ЗЗСО.
- 7 Про створення умов для забезпечення харчування здобувачів освіти/дітей з особливими дієтичними потребами, у тому числі з непереносимістю глютену та лактози.
- 8 Про дотримання вимог санітарного законодавства та законодавства з питань безпеки та якості харчових продуктів, виконання норм харчування.
- 9 Про відповідність меню та асортименту буфету.
- 10 Про виконання норм харчування.
- 11 Про матеріально-технічне забезпечення їдальні (харчоблоку), буфету.
- 12 Про перелік харчових продуктів, які заборонено реалізовувати у шкільних буфетах та торговельних апаратах у ЗЗСО
- 13 Про функціонування системи НАССР на харчоблоках ЗО.

2. Забезпечення медичного обслуговування у закладах освіти

Організація медичного обслуговування в ЗО здійснюється закладами охорони здоров'я відповідно до законодавства ([ст. 77 ЗУ «Про освіту»](#)).

Органи управління освітою спільно із закладами охорони здоров'я та органами охорони здоров'я щороку забезпечують моніторинг стану здоров'я, здійснення лікувально-профілактичних заходів у ЗО незалежно від підпорядкування, типу і форми власності ([ст. 21 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Учні забезпечуються медичним обслуговуванням, безоплатним медичним оглядом, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату таких ЗО або відповідних закладів охорони здоров'я ([ст. 21 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Засновник ЗО для забезпечення належного медичного обслуговування учнів може обрати декілька шляхів:

Забезпечення медичного обслуговування учнів у закладах освіти може здійснюватися шляхом

укладення договору з амбулаторно-поліклінічним закладом, що має ліцензію, згідно з якою послуги з медичного обслуговування надаватимуться відокремленим структурним підрозділом амбулаторно-поліклінічного закладу

відкриття у закладах освіти медичних кабінетів фізичними особами - підприємцями, які провадять медичну практику на підставі ліцензії

отримання закладами освіти ліцензії та відкриття на підставі їх розпорядчого документа медичного кабінету без утворення закладу охорони здоров'я, що діятиме відповідно до положення про такий кабінет

Механізм здійснення медичного обслуговування учнів ЗЗСО визначається [Порядком здійснення медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти](#).

Медичне обслуговування учнів включає:

- організацію проведення обов'язкових медичних профілактичних оглядів;
- організацію проведення профілактичних щеплень згідно з їх календарем після лікарського огляду;
- моніторинг стану здоров'я;
- здійснення профілактичних та оздоровчих заходів у закладах освіти;
- надання медичної допомоги учням, які перебувають у невідкладному стані, у закладах освіти.

Показники для самооцінювання:

- частка ЗО, у яких забезпечено безперервний доступ до медичного обслуговування учнів;
- частка ЗО, у яких функціонують медичні кабінети.

Розділ V. Кадрове забезпечення ЗО та професійний розвиток педагогічних працівників

1. Обрання (призначення) керівників закладів та установ системи освіти

Добір керівників та їх професійний розвиток - важливий важіль забезпечення якості освіти. Керівники ЗЗСО, ЦПР та ІРЦ добираються на конкурсних засадах.

Засновник призначає лише керівників закладів, які засновані ним. Призначення інших працівників закладів - це повноваження керівників цих закладів та установ у межах кадрової автономії.

Для проведення конкурсного відбору керівників відповідних закладів засновник затверджує Положення про конкурс керівників, у якому визначає:

- процедуру та строки проведення етапів конкурсного відбору;
- засади формування та повноваження конкурсної комісії тощо.

Конкурсний відбір має базуватися на принципах гендерної рівності, соціальної інклюзії та запобігання будь-яким формам дискримінації.

Оголошенню про конкурсний відбір має передувати прийняття рішення про конкурс та затвердження персонального складу конкурсної комісії.

Обмеження за кількістю разів призначення на посаду керівника одного і того ж закладу встановлено тільки для директорів ЗЗСО.

Конкурс на посаду директора школи

Положення про конкурс на посаду керівника ЗЗСО має містити:

- вимоги до членів конкурсної комісії;
- порядок формування конкурсної комісії;
- форму перевірки знання законодавства;
- приклад ситуаційного завдання;
- критерії оцінювання.

Членом конкурсної комісії не може бути особа, яка:

- визнана в установленому законом порядку недієздатною або цивільна дієздатність якої обмежена;
- має судимість або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- відповідно до [ЗУ «Про запобігання корупції»](#) є близькою особою учасника конкурсу або особою, яка може мати конфлікт інтересів.

Порядок формування конкурсної комісії для конкурсу на директора школи повинен визначати механізм формування складу для дотримання рівних пропорцій між такими групами:

- представники засновника (депутати місцевої ради);
- представники Державної служби якості освіти АБО місцевої державної адміністрації;
- представники інститутів громадянського суспільства.

Звертаємо увагу, що представники ОУО не можуть бути членами конкурсної комісії на посаду директора школи, оскільки законом визначено виключний перелік груп, до яких ОУО не входить.

Також важливо забезпечити відеофіксацію або відеотрансляцію конкурсного відбору із подальшим опублікуванням зазначених відео.

Форма проведення тестування на знання законодавства може бути комп'ютерна або письмова. Перелік питань затвердило МОН у своєму [наказі](#). Цей перелік містить 100 питань за ЗУ «Про освіту»: та 100 питань за [ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#). Оскільки наказ МОН містить тільки питання, то необхідно підготувати заздалегідь тести (перелік із 40-50 питань та варіанти відповідей на них).

Конкурс на посаду директора ІРЦ

Положення про конкурс на посаду керівника (директора) ІРЦ складається на підставі Примірного положення про конкурс на посаду директора інклюзивно-ресурсного центру ([наказ МОН від 03.10.2018 № 1057](#)).

В ІРЦ на конкурсній основі працевлаштовується не тільки керівник, але й всі педагогічні працівники. Педагогічні працівники приймаються керівником ІРЦ відповідно до положення, затвердженого засновником або уповноваженим органом. Призначення керівника ІРЦ відбувається лише після погодження кандидатури відповідним структурним підрозділом з питань діяльності ІРЦ обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Типовим положенням визначено механізм оцінювання, етапи конкурсного відбору, строки проведення та інші нюанси, яких треба дотримуватися.

У липні 2021 року в [Положення про ІРЦ](#) було внесено зміни та збільшено строк призначення керівника ІРЦ з трьох до шести років. Тому, якщо керівника ІРЦ було призначено на 3 роки, йому на підставі змін у Положенні може бути продовжено строк трудового договору ще на 3 роки без проведення додаткових конкурсних процедур шляхом додаткової угоди.

Конкурс на посаду директора ЦПР

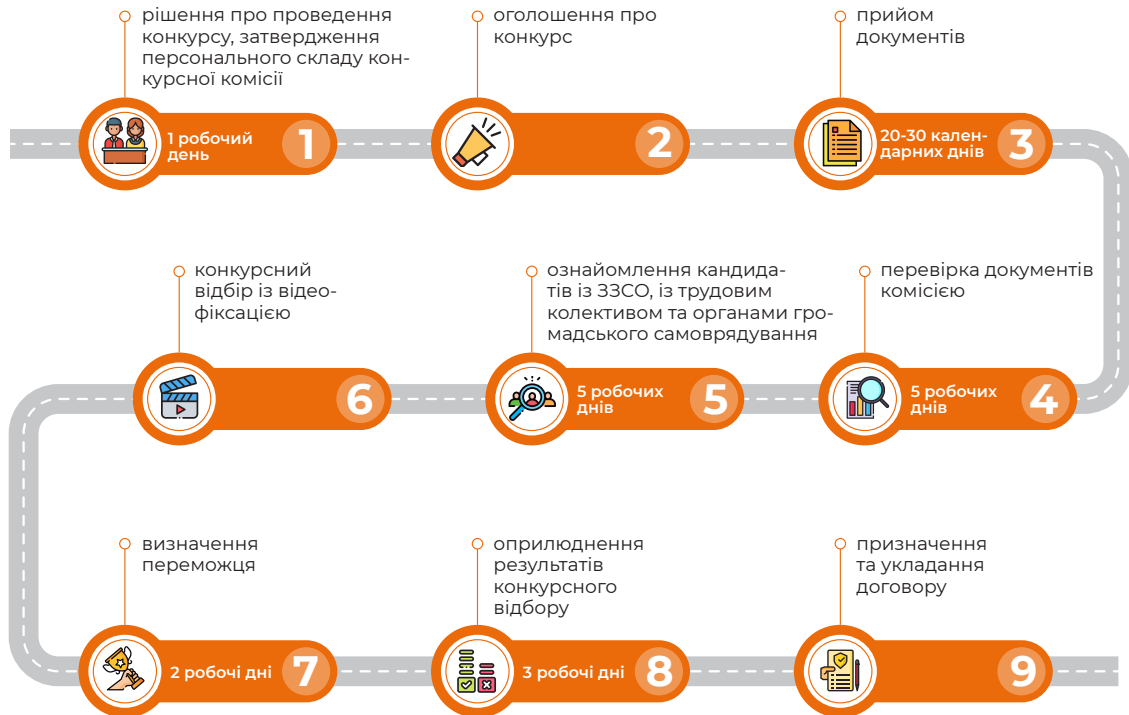
[Положенням про ЦПР](#) не встановлено особливих процедур або вимог до конкурсного відбору керівника, лише визначено сам факт конкурсу. Конкурс проводиться відповідно до порядку, встановленого засновником. Оскільки строківість не визначена, він може призначатися за безстроковою трудовою угодою.

Порядок проведення конкурсу на посаду директора ЦПР має визначати етапність, склад комісії та терміни проведення, а також інші особливості проведення з метою забезпечення прозорості та об'єктивності.

Вимоги та строки призначення керівників системи освіти

Тип закладу	Вимоги до кандидатів	Конкурсна процедура	Строковість трудового договору	Законодавче регулювання
ЗДО	<ul style="list-style-type: none"> • громадянин/ка України • вільне володіння державною мовою • вища педагогічна освіта • стаж педагогічної та/або науково-педагогічної роботи не менше 3 років • організаторські здібності • стан фізичного і психічного здоров'я, що не перешкоджає виконанню професійних обов'язків 	не передбачено	не передбачено	ст. 31 ЗУ «Про ДО»
ЗПО	не передбачено (за виключенням мистецьких шкіл)	не передбачено	не передбачено	Положення про мистецьку школу
ЗЗСО	<ul style="list-style-type: none"> • громадянин/ка України • вільне володіння державною мовою • вища освіта • стаж педагогічної та/або науково-педагогічної роботи не менше 3 років • організаторські здібності • стан фізичного і психічного здоров'я, що не перешкоджає виконанню професійних обов'язків 	положення про конкурс	6 років* (2 роки для вперше призначених)	39 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»
ІРЦ	<ul style="list-style-type: none"> • вища освіта ступеня магістра за спеціальністю «Спеціальна освіта» («Корекційна освіта», «Дефектологія») або «Психологія» («Практична психологія») • стаж роботи не менше 5 років за фахом 	визначається засновником самостійно	6 років	п. 41 Положення про інклюзивно-ресурсний центр
ЦПР	<ul style="list-style-type: none"> • громадянин/ка України • вільне володіння державною мовою • вища педагогічна освіта ступеня не нижче магістра • стаж педагогічної та/або науково-педагогічної роботи не менше 5 років 	визначається засновником самостійно	не передбачено	Положення про ЦПР
МРЦ	<ul style="list-style-type: none"> • громадянин/ка України • вища освіта не нижче ступеня магістра або освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста • організаторські здібності • фізичний і психічний стан не перешкоджає виконанню професійних обов'язків 	не передбачено	не передбачено	

Процедура конкурсу керівників ЗЗСО детально визначена [ст. 39 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#). Обрання та призначення директора школи проводиться в кілька етапів:

Строковий трудовий договір укладається з переможцем на 6 років. Якщо особа не була раніше керівником ЗЗСО, з нею укладається договір лише на 2 роки (з можливістю подовження ще на 4 роки). Після закінчення строку дії контракту керівник ЗО звільняється.

Засновники комунальних ЗЗСО мали до 1 липня 2020 року розірвати безстрокові трудові відносини із керівниками цих закладів та укласти з ними, за згодою, строкові трудові договори без конкурсу терміном на 6 років (з керівниками, які отримують пенсію за віком, – на 1 рік) ([п. 3 розділ X ЗУ «Про ПЗСО»](#)).

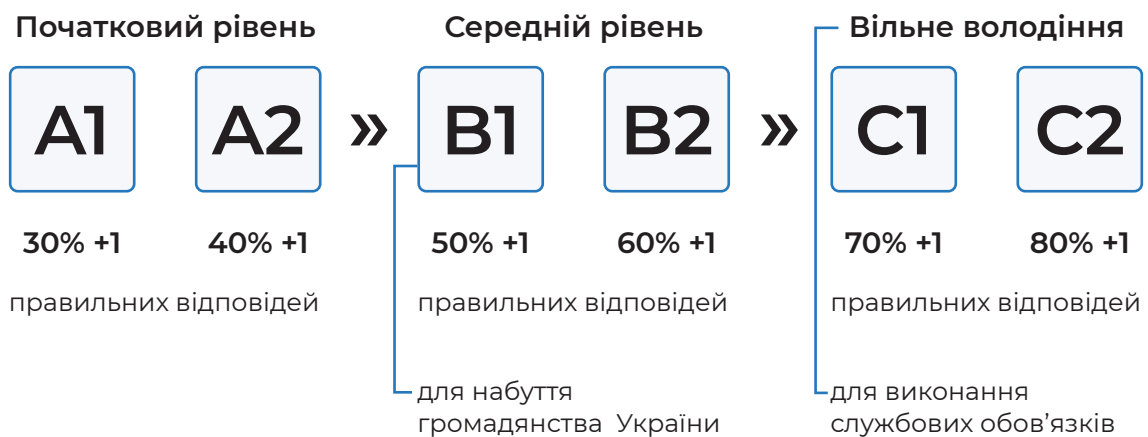

Одна особа не може бути призначена на посаду директора одного і того ж ЗЗСО більш як два строки підряд.

Вимоги мовного законодавства

[ЗУ «Про забезпечення функціонування української мови як державної»](#) встановлює, що керівники та педагогічні працівники ЗО всіх форм власностей зобов'язані вільно володіти державною мовою. Але існує різниця у підтвердженні вільного володіння українською мовою. Закон встановлює, що керівники ЗО підтверджують володіння українською мовою державним сертифікатом, який видає Національна комісія зі стандартів державної мови, а педагогічні працівники можуть підтвердити або таким сертифікатом, або документом **про повну загальну середню освіту**, в котрому зазначена українська мова як навчальний предмет.

Тобто призначення керівника будь-якого закладу освіти, чи то позашкільного, чи дошкільного закладу, чи школи, без державного сертифіката про мову буде порушенням. Причому вільне володіння підтверджує державний сертифікат рівня С1 або С2, інші рівні не можуть бути враховані як вільне володіння.

Оскільки закон зворотної сили не має, звільнити вже призначеного керівника за те, що такого сертифіката він ще не отримав, не можна.

Мовні сертифікати, які видавали університети, не можуть бути зараховані, тому що у Законі визначено лише державний сертифікат, виданий Національною комісією зі стандартів державної мови за результатами іспиту. Іспит складається з таких модулів:

- тестова частина;
- усна частина.

Як оцінюють іспитову роботу на рівень володіння державною мовою для виконання службових обов'язків?

Вся необхідна інформація розміщена на сайті Національної комісії зі стандартів державної мови в [розділі «Іспит на рівень володіння державною мовою»](#)

Показники для самооцінювання:

- затверджене положення про конкурсний відбір керівників ЗЗСО відповідає [статті 39 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#);
- затверджене положення про конкурсний відбір керівника ІРЦ;
- затверджений порядок проведення конкурсного відбору керівника ЦПР;
- частка керівників ЗЗСО, призначених за конкурсом;
- керівники ЗЗСО працюють за строковим трудовим договором та призначені за конкурсом.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- 1 Про затвердження положення про конкурс на посаду керівника ЗЗСО відповідної ради та формування складу конкурсної комісії.
- 2 Про проведення конкурсу на посаду керівника ЗЗСО відповідної ради.
- 3 Про проведення конкурсу на посаду керівника ІРЦ відповідної ради.
- 4 Про проведення конкурсу на посаду керівника ЦПР відповідної ради.
- 5 Про призначення керівника ЗО, обраного (призначеного) у порядку, встановленому законодавством та установчими документами ЗО.
- 6 Про затвердження персонального складу конкурсної комісії для проведення конкурсу на посаду керівника ЗЗСО.

2. Професійний розвиток педагогічних працівників

Підвищення кваліфікації в сучасних умовах дозволяє педагогічним працівникам та керівним кадрам закладів і установ освіти успішно розвивати необхідні професійні компетентності, усвідомлювати засади безпечного та інклюзивного освітнього середовища, ознайомлюватись із сучасними технологіями, методами навчання тощо. Тому інвестиції, які вкладаються в професійний розвиток педагогічних працівників і керівних кадрів закладів та установ освіти, – це важливий крок у забезпечення якості освіти на відповідній території.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів та установ освіти забезпечується їх засновником або уповноваженим органом у межах повноважень та відповідно до законодавства ([п. 1 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників](#)).

Підвищення кваліфікації педагогічного працівника може фінансуватися:

- з державного та/або місцевого бюджету;
- з інших джерел, не заборонених законодавством ([ст. 59 ЗУ «Про освіту», п.17 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників](#)).

Керівники ЗО (уповноважені ними особи) невідкладно, після затвердження кошторису ЗО на відповідний рік, оприлюднюють загальний обсяг коштів, передбачений для підвищення кваліфікації працівників ЗО.

З метою забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників, здійснення їх науково-методичної, психологічної підтримки, а також з метою надання консультацій, ОМС утворюють ЦПР.

З метою ефективного використання коштів, під час створення та забезпечення функціонування ЦПР необхідно визначити кількість професійних педагогічних кадрів для окремо взятої ТГ шляхом:

- вивчення потреби щодо кількісного складу педагогічних кадрів на відповідній території;
- закріплення території обслуговування за центром професійного розвитку педагогічних працівників.

Показники для самооцінювання:

- частка ЗО, які знаходяться на території обслуговування ЦПР;
- у кошторисах закладів та установ системи освіти передбачені видатки на підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- ЦПР педагогічних працівників має власний вебсайт, на якому розміщені програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, інші джерела інформації (вебресурси), необхідні для професійного розвитку педагогічних працівників;
- частка вчителів, які викладають у початковій та базовій школі, підвищила кваліфікацію за напрямками формування оцінювання, впровадження ігрових методів навчання, організації інклюзивного навчання, використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання.

Орієнтовний перелік розпорядчих документів:

- Про проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників комунальних ЗПО не рідше одного разу на п'ять років за рахунок коштів місцевого бюджету.
- Про утворення ЦПР педагогічних працівників ... ради (та затвердження статуту).
- Про проведення конкурсу на посаду керівника ЦПР педагогічних працівників відповідної ради.
- Про проведення конкурсу на заміщення вакантних посад працівників ЦПР педагогічних працівників.
- Про атестацію педагогічних працівників.

Розділ VI. Прозорість та відкритість у діяльності органів місцевого самоврядування, співпраця з громадськістю

1. Забезпечення прозорості та відкритості

Для подальшого розвитку громадянського суспільства, побудови конструктивного діалогу влади і народу необхідне безумовне забезпечення прозорості та відкритості в роботі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування або уповноважених ними органів з питань освіти.

ЗО, що отримують публічні кошти, та їх засновники зобов'язані оприлюднювати на своїх вебсайтах:

- кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів;
- інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості;
- інформацію про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством ([ст. 30 ЗУ «Про освіту»](#));
- інші видатки у сфері освіти. Останнє стосується утримання всіх інших закладів у системі освіти (ІРЦ, ЦПР, МЗЦ) ([ст. 66 ЗУ «Про освіту»](#)).

ОМС або уповноважені ними органи з питань освіти оприлюднюють інформацію та документи не пізніше, ніж через **десять робочих днів** з дня їх затвердження чи внесення змін до них ([ч. 4 ст. 30 Закону України «Про освіту»](#)).

Також згідно зі [ст. 68 Закону України «Про освіту»](#) ОМС мають оприлюднювати всю публічну інформацію відповідно до вимог законів України [«Про доступ до публічної інформації»](#) та [«Про відкритість використання публічних коштів»](#).

Публічна інформація – інформація, що була отримана або створена в процесі виконання ОМС обов'язків, передбачених чинним законодавством ([ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації»](#)).

Перелік інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, наведений у додатку до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних.

Запит на інформацію, який відповідно оформлений, ОМС або уповноважені ними органи з питань освіти зобов'язані розглянути та надати відповідь запитувачу не пізніше **п'яти** робочих днів з дня отримання запиту, з можливістю продовжити строк розгляду запиту до 20 робочих днів з обґрунтуванням такого продовження. Зі свого боку заклади та установи освіти повинні на своїх вебсайтах забезпечити відкритий доступ до інформації та документів ([ст. 30 Закону України «Про освіту»](#)).

У разі відсутності в закладах та установах освіти власних вебсайтів, відповідна інформація розміщується на вебсайті засновника або уповноваженого ним органу.

ЗО мають оприлюднити:

- статут;
- ліцензії;
- сертифікати про акредитацію освітніх програм;
- структуру та органи управління ЗО;
- кадровий склад ЗО;
- освітні програми, що реалізуються в ЗО;
- територію обслуговування;
- ліцензовану та фактичну кількість осіб, які навчаються у закладі освіти;
- мову (мови) освітнього процесу;
- наявність вакантних посад;
- матеріально-технічне забезпечення ЗО (згідно з ліцензійними умовами);

- наявність гуртожитків та вільних місць у них, розмір плати за проживання;
- результати моніторингу якості освіти;
- річний звіт про діяльність ЗО;
- правила прийому до ЗО;
- умови доступності ЗО для навчання осіб з ООП;
- розмір плати за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації здобувачів освіти;
- перелік додаткових освітніх та інших послуг, їх вартість, порядок надання та оплати;
- правила поведінки здобувача освіти в ЗО;
- план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в ЗО;
- порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в ЗО;
- порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування);
- іншу інформацію, що оприлюднюється за рішенням ЗО або на вимогу законодавства ([ст. 30 ЗУ «Про освіту»](#)).

Отже, засновник має скоординувати оприлюднення інформації, що вимагається для ЗО, визначивши строки оприлюднення або оновлення інформації. Якщо під час розробки установчих документів буде враховано зобов'язання оприлюднювати зазначену інформацію у певний строк та під час формування кошторису рахуватимуться витрати на утримання вебсайту, то питання оприлюднення буде автоматично контролюватися під час перевірки здійснення статутної діяльності ЗО. Засновник може піти іншим шляхом та розділити цю інформацію для розміщення на своєму вебсайті та вебсайті ЗО. Доцільно інформацію про статuti, ліцензії, територію обслуговування, мови освітнього процесу, структуру та органи управління освітою розміщувати на вебсайті засновника, оскільки ці питання є зоною його відповідальності.

Показники для самооцінювання:

- частка оприлюдненої інформації, що вимагається [ЗУ «Про освіту»](#);
- частка ЗО, які мають кошти на утримання власних вебсайтів;
- частка ЗО, які оприлюднюють інформацію відповідно до [статті 30 ЗУ «Про освіту»](#).

2. Реалізація громадського самоврядування у сфері освіти

Треба розуміти, що оприлюднення інформації є першим кроком до комунікації із громадою. Помилково думати, що надання інформації, якою б повною вона не була, є повноцінною комунікацією, оскільки її невіддільним компонентом є отримання зворотного зв'язку та формування громадської думки.

Комунікація з громадянами є джерелом кращих рішень, партнерство з інститутами громадянського суспільства – запорукою підтримки та розвитку громади й ефективності управлінських процесів не лише у сфері освіти, тому доцільно постійно залучати інститути громадянського суспільства до управління закладами у сфері освіти.

Як уже зазначалося, **ліквідація ЗЗСО у сільській місцевості може бути здійснена лише після проведення громадського обговорення проєкту рішення відповідної ради про цю ліквідацію** ([ст. 32 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Одним з інструментів залучення громадського сектору до розвитку системи освіти та формування управлінських рішень є піклувальна рада. Піклувальна рада закладу або ЗЗСО є колегіальним органом і може стати ефективним майданчиком демократичної взаємодії громадянського суспільства з органами управління освітою, а також основою для глибокого розвитку державно-приватного партнерства.

Піклувальна рада дбає про розвиток закладу, залучення фінансових ресурсів, взаємодію закладу (зкладів) з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадськістю, громадськими об'єднаннями, юридичними та фізичними особами.

Основні повноваження та порядок формування піклувальної ради визначено законодавством ([ст. 29 ЗУ «Про освіту»](#), [ст. 41 ЗУ «Про Повну загальну середню освіту»](#)).

Окрім того, ОМС можуть створювати органи державно-громадського управління (консультативні ради, експертні/робочі групи тощо).

Показники для самооцінювання:

- до піклувальних рад ЗЗСО (у разі створення) входять представники громадськості;
- створено умови постійної комунікації з інститутами громадянського суспільства та громадянами.

Розділ VII. Аналіз діяльності ОМС щодо забезпечення якості освіти

Система освіти складається також з системи органів влади, зокрема, ключову роль відіграє Державна служба якості освіти України як центральний орган виконавчої влади у сфері забезпечення якості освіти та її територіальні органи.

Аналіз діяльності ОМС, що стосується дотримання вимог законодавства з питань освіти і забезпечення якості освіти на відповідній території, надання відповідних висновків і рекомендацій здійснює Державна служба якості освіти України.

Державна служба якості освіти України та її територіальні органи також уповноважені:

- проводити інституційний аудит ЗО;
- надавати рекомендації ЗО (крім закладів вищої освіти) щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти;
- затверджувати освітні програми дошкільної та загальної середньої освіти (крім типових і тих, що розроблені на основі типових);
- проводити моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти;
- акредитувати громадські фахові об'єднання та інших юридичних осіб, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності ЗО (крім закладів вищої освіти), вести їх реєстр;
- здійснювати державний нагляд (контроль) **за діяльністю ЗО** щодо дотримання ними вимог законодавства про освіту та видавати обов'язкові до виконання ними розпорядження щодо усунення виявлених порушень у визначені строки;
- складати у випадках, передбачених законом, протоколи про адміністративні правопорушення тощо ([ЗУ «Про освіту»](#), [«Про повну загальну середню освіту»](#), [Положення про Державну службу якості освіти України](#)).

Варто зазначити, що **аналіз органів місцевого самоврядування, що також є повноваженням Державної служби якості освіти, не є державним наглядом (контролем) у сфері освіти.**

За результатами аналізу діяльності ОМС, їх структурних підрозділів з питань освіти (за наявності) в частині, що стосується дотримання законодавства з питань освіти і забезпечення якості освіти на відповідній території надають висновки та рекомендації ([ст. 55 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Відскануй за допомогою камери телефону й отримай доступ до списку НПА, використаних у Пораднику.

Практичні порадики, створені для голів та управлінців освітою територіальних громад у рамках кампанії «Освіта у нових громадах від А до Я», можна переглянути тут:

**Повноваження ОМС щодо забезпечення
якісної освіти:
Порадник для голів та управлінців освітою
територіальних громад**

Відповідальні за випуск:

Протасова Н.,
Полторак В.,
Сидоренко Н.

Видання здійснено за підтримки Швейцарії
в рамках впровадження Швейцарсько-українського проєкту DECIDE -
«Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (www.decide.in.ua).

Друк профінансовано Швейцарією через SDC в рамках
Швейцарсько-українського проєкту DECIDE -
«Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (www.decide.in.ua).

Формат 60x84/8. Папір крейдований.
Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 6,97. Наклад 1 500 прим.
Зам. № 11/10.

ФОП Харченко В.О.
Свідоцтво про реєстрацію серії ДК №265 від 30.11.2000 р.

Кампанія «Освіта в нових громадах від А до Я» для голів та управлінців освітою новоутворених та реорганізованих громад

Швейцарсько-український проєкт DECIDE разом з Міністерством освіти і науки України, Міністерством розвитку громад та територій України та Всеукраїнською асоціацією ОТГ ініціював широку консультативно-дорадчу кампанію для голів та управлінців освітою з новоутворених та реорганізованих територіальних громад «Освіта в нових громадах від А до Я».

На novihromady.decide.in.ua Ви можете ознайомитись із серією порадників, відеоінструкцій, інфографіки та чек-листів, а також зареєструватись на вебінари та консультативні сесії, дізнатися про кращі практики спроможних громад щодо розвитку ефективної системи управління освітою.

Матеріали кампанії присвячені питанням формування органів управління освітою, фінансів, управління мережею закладів освіти, міжмуніципального співробітництва, стратегічного планування та комунікацій з громадськістю.

Кампанія «Освіта в нових громадах від А до Я» – швидка експертна допомога для новоутворених та реорганізованих громад!

Створено в рамках Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», який упроваджується Консорціумом ГО DOCCU та PH Zurich за підтримки Швейцарії, представленої Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC)

